

מפתח מידות ומשקלות

מפתח זה, העשוי לכל ספר משנה תורה, כולל גם הגדרות מפירוש המשנה של הרמב"ם. לא נכללו שיעורים שמשמעותם מקומית (כגון כל שיעורי ההוצאה בשבת וכו').

◆ כללים

(שבת יז, לו). אך כאמור, באופן כללי המידות בעלות הערכה כללית (ראה למשל איור הרמב"ם בהלכות טומאת מת יב, ח).

הבחנה בין נפח ומשקל: "וכמה שיעור חלה... כגוף הביצה הבינונית, לא כמשקלה". פעמים ימיר הרמב"ם את הנפח למשקל מים, שמשקלו הסגולי 1 גרם לסמ"ק, או ליין, שמשקלו הסגולי קרוב ל-1 (חמץ ומצה ה, יב; עירובין א, יב; פה"מ פאה ח, ה).

נפח אוורירי: הישוב הנפח הוא על פי החלל שנתפס, ללא תלות בצפיפות החומר "בין לטומאה חמורה, בין לטומאה קלה, בין לאיסור" (טומאת אוכלין ד, ג; פה"מ טהרות ג, ד; שבת יח, כה).

לזכור: "ואלו השיעורין שאדם צריך לזכור אותן תמיד" (עירובין א, יג).

השוואה למידות ימינו: את רוב המידות במפתח זה ניתן לחשב במידות ימינו באמצעות השיעורים הבאים (מתוך פירוש הר"י קאפח בהלכות ערובין א, יד, ופירוש יד פשוטה בעירובין פ"א ובשקלים פ"א): אצבע: כ - 2 ס"מ. אמה: כ - 50 ס"מ. לוג: כ - 300 סמ"ק. דינר: 4.23 גרם בדיוק.

הלכה למשה מסיני: התוקף והמקור - "וכל השיעורין ומחלקותיהן, הלכה למשה מסיני" (מאכלות אסורות ב, א).

מידות מעשיות: הרמב"ם מדד מעשית את המידות (כגון: רוחב הגודל בשעורות) כדי לתרגמן למידות ימיו. אף על פי כן, המידות הם בקירוב וממוצעות לאדם בינוני: "שעורות בינוניות", "ביצה בינונית", "באדם בינוני" וכו' (ס"ת ט, ט; שבת ח, ה; שביתת עשור ב, א).

הערכה טבעית: "הדבר מסור למראית עינו של אדם שביצה זו בינונית לא גדולה ולא קטנה". וכן: "והרימון שאמרו - בינוני, לא גדול ולא קטן, לפי דעתו שלרואה" (פה"מ כלים יז, ו; כלים ו, ב).

חשבונות מקורבים: גם חישובים בעלי הקשר הנדסי, נעשים בקירוב (תוך עיגול המספר), לא מתוך חוסר ידיעה, אלא משום שאין כל דרך להגיע לדיוק מוחלט. כך הוא יחס רדיוס המעגל להיקפו, π - מספר שאיננו רציונלי (טומאת מת יב, ח - כולל ציור; וראה פה"מ עירובין א, ה).

להחמיר: טווח הדיוק במדידות משמש בכלאים בסוכה ובשבת לחומרא: לעתים למידה הפחותה ולעתים למידה היתרה

◆ מידות אורך

רֹחַב מְמוּצַע שֶׁל בֹּוהֵן הַיָּד. וְהוּא רֹחַב שֶׁבַע שְׁעוֹרוֹת בִּינוּיּוֹת זו בְּצַד זו בְּרוּחָק, וְכַאֲרוֹךְ שְׁתֵּי שְׁעוֹרוֹת בְּרוּחָק.	שבת יז, לו; ספר תורה ט, ט	אַצְבָּע, רֹחַב הַגִּזְדָּל
שְׁתֵּי אֲצַבְעוֹת. שִׁישִׁית זֵרֶת.	שבת ט, יח; פה"מ ערלה ג, ב; שבת יג, ד; כלים יג, ד	מְלֹא הַסִּיט
אַרְבַּע אֲצַבְעוֹת.	ספר תורה ט, ט	טֶפַח
כְּדֵי לְמַתוּחַ מִן בֹּוהֵן שֶׁל יָד עַד אֲצַבְעֵי הָרֵאשׁוֹנָה, כְּשִׁפְתַח בִּינְיָהֵן בְּכָל כּוּחוֹ, וְהוּא קְרוֹב לְשָׁנֵי שְׁלִישֵׁי זֵרֶת. כְּשֵׁנֵי טַפְחִים.	שבת ט, ז; ט, י	רֹחַב הַסִּיט
חֲצֵי אִמָּה. שְׁלוֹשָׁה טַפְחִים.	כלי המקדש ט, ו	זֵרֶת
שִׁישָׁה טַפְחִים.	שבת יז, לו	אִמָּה
אַרְבַּעַת מֵילִין.	רוצח יג, ו	מֵיל
חֲמִישָׁה עֶשֶׂר מֵיל. וְהוּא מֵהַלֵּךְ חֲצֵי יוֹם בְּנַחַת.	תפילה ד, ב	פָּרְסָה
כְּרַבֵּן פֶּסַח ה, ט	קרבן פסח ה, ט	דָּרֶךְ רְחוּקָה
כְּרַבֵּן פֶּסַח ה, ט	אבל ז, ד; וראה קרבן פסח ה, ט	מֵהַלֵּךְ יוֹם אֶחָד